

HÆNGER KORTLÆGNINGEN, FORVALTNINGEN OG REGULERING AF NATURA 2000-OMRÅDERNE SAMMEN?

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Eller har vi en umulig opgave, med store konsekvenser for landbrugserhvervet?

- [Kortlægningen i Danmark](#)
- [Klassifikation af plantesamfund](#)
- [Habitatnaturtyperne](#)
- [Gunstig bevaringsstatus](#)
- [Prognoser og tålegrænser](#)
- [Naturtypen hængesæk i Danmark](#)
- [Eksempel våd hede og overdrev](#)
- [Konklusion og anbefalinger](#)

I dette notat, sætter vi fokus på betydningen af nogle af de nationale fortolkninger af habitatdirektivet, der ligger til grund for habitatnaturtypekortlægningen, og hvilken betydning disse fortolkninger kan have for forvaltningskrav og regulering.

Med udgangspunkt i en række konkrete sager om miljøgodkendelse af husdyrbrug, hvor kortlægningen har haft betydning i/nær habitatområder, samt arbejdet omkring forståelse og formidling af habitatdirektivet, har SEGES været i dialog med Miljøstyrelsen omkring den danske oversættelse og fortolkning af EU's-habitattype guideline og kortlægningen af habitattyperne i Danmark.

Kortlægningen af habitatnaturtyperne er et væsentligt grundlag for forvaltningen af Natura 2000-områderne og kan have stor betydning for lodsejere og erhvervsdrivende, særligt husdyrbrug i nærområdet. Kortlægning har også betydning for de kvalitetsvurderinger,

prognoser og indsatskrav for sikring af gunstig bevaringsstatus, der er et forpligtende mål for direktivets habitatnaturtyper.

Kortlægningen har således betydelig indirekte retsvirkning, og det er af stor betydning at nationale fortolkninger bygger på klare videnskabelige kriterier og suppleres med oplysninger om de langsigtede konsekvenser for indsatskravet, der kan følge af udvidede fortolkninger.

Det må stærkt anbefales, at det sikres, at der er en meget skarp sammenhæng mellem, hvad der lægges til grund for habitattyperegistreringerne og hvordan tilstanden og prognosen vurderes og arealerne forvaltes, ellers bliver opgaven med sikring af målene for naturen helt umulig og det bliver, og er visse steder meget, meget vanskeligt at drive landbrug i Danmark.

Kortlægningen opfattes som en konstatering, selvom der er et skønrum, og muligheden for en egentlig prøvelse af den konkrete vurdering, der indgår i kortlægningen, er nærmest fraværende, se mere om kortlægningen mm. i [Kategori 1-natur og miljøgodkendelse af husdyrbrug](#)

KORTLÆGNINGEN I DANMARK

Kortlægningen i Danmark foretages ved hjælp af en teknisk anvisning og beskrivelserne i Danske Habitatbeskrivelser. Beskrivelserne og den tilhørende nøgle har til formål at fremme forståelsen af, hvad der omfattes, henholdsvis ikke omfattes, af NATURA 2000 naturtyperne i Danmark.

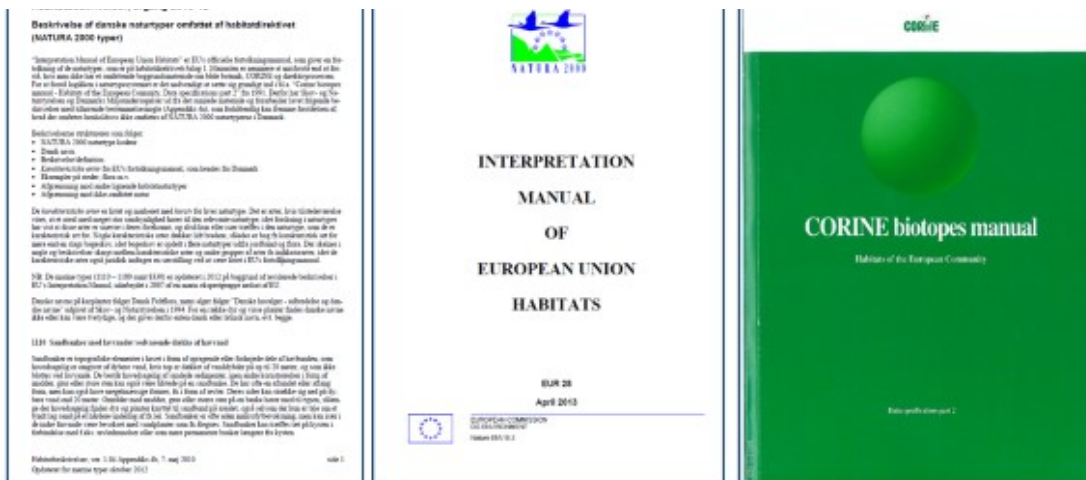
Skov- og Naturstyrelsen og Danmarks Miljøundersøgelser har fremstillet beskrivelserne ud fra det samlede materiale og forarbejder til EU's fortolkningsmanual " [Interpretation Manual of European Union Habitats](#)". Der er sket en række kvalitetssikringer af beskrivelserne og nyeste version er netop udkommet med titlen [Danske habitatbeskrivelser, årgang 2016](#).

Hovedformålet med habitatdirektivet er at fremme opretholdelsen af den biologiske diversitet i EU. I den forbindelse er der identificeret en række habitatnaturtyper. Habitatnaturtyper er naturtyper af "fællesskabsbetydning", det vil sige, at det er naturtyper, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene som helhed, og som derfor kræver en særlig beskyttelse for at opretholde den biologiske diversitet.

KLASSIFIKATION AF PLANTESAMFUND

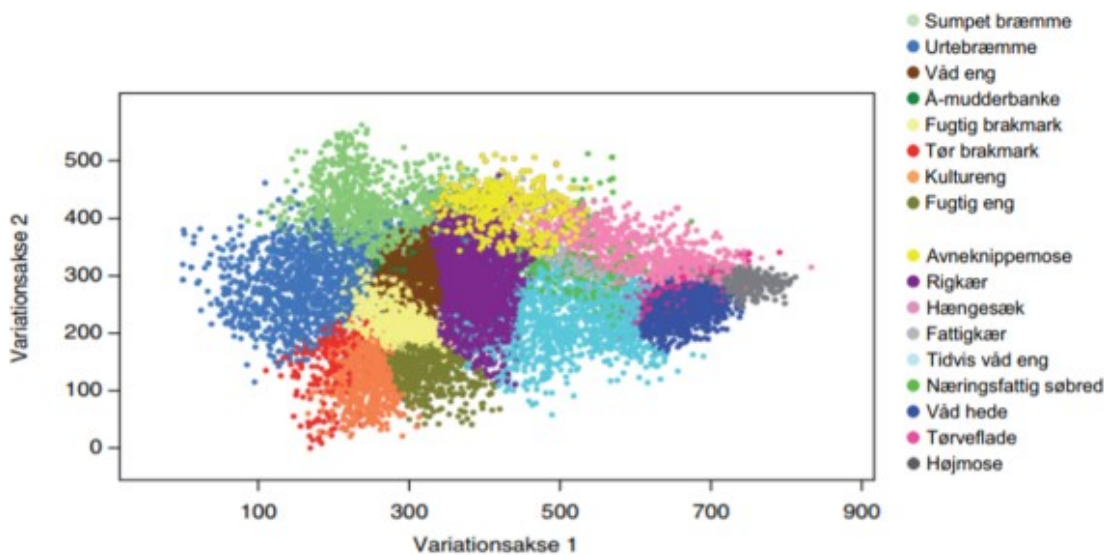
Habitatnaturtyperne fremgår af habitatdirektivets bilag 1. Beskrivelserne af habitatnaturtyperne bygger på den "Corine-klassifikation" af plantesamfund i Europa. En klassifikation, der har identificeret samtlige plantesamfund i Europa.

Figur 1. De danske habitatbeskrivelser bygger på fortolkninger af EU's fortolkningsmanual og den Corine Biotop manual. Kilde: Miljøstyrelsen.

Klassifikation af plantesamfund kan foretages på forskellig vis. Nedenfor er vis en figur, hvor DCE har identificeret plantesamfund i danske enge og moser ved kontinuerlige sammenligninger af artslistes. Artslistes med arter, der ofte forekommer sammen grupperes og adskilles fra lister med andre artsgrupper. Klassifikationen stoppes ved en meningsfuld afgrænsning i plantesamfund, med grupper af arter, der statistisk set forekommer hyppigere sammen og sjældnere sammen med arter uden for gruppen. Se figur 2.

Figur 2. A priori klassifikation af danske plantesamfund i moser og enge. Figuren viser hvordan man med klassifikationsmodeller kan klumpe artslistes, der ligner hinanden (med mange fællesarter) og trække artslistes, der er forskellige væk fra hinanden langs variationsakser. Med modellen har man identificeret en række plantesamfund, repræsenteret ved forskellige farver. Kilde: **DANSKE PLANTESAMFUND I MOSER OG ENGE – vegetation, økologi, sårbarhed og beskyttelse**. AU, DCE 2009

Prikkerne i figur 2 repræsenterer artslistes fra naturarealer. De artslistes, der ligner hinanden meget ligger tæt, mens andre er mere forskellige og ligger mere spredt. Ved klassifikation identificerer man plantesamfund statistisk. De identificerede plantesamfund, der er vist i forskellige farver i figur 2, overlapper lidt, idet de reelt ikke findes som afgrænsede og veladskilte enheder i naturen, men derimod mere som løst og mere eller mindre diffust afgrænsede grupperinger langs med gradienter i de betydende miljøforhold (fx jordbund, næringsstof, lys, vand, pH, salt og forstyrrelse).

De arter, der forekommer meget konstant i et plantesamfund og arter, der forekommer meget specifikt i det afgrænsede plantesamfund kan anvendes til beskrivelse og identifikation af plantesamfundet. Sådanne arter benævnes ofte, men ikke konsekvent som henholdsvis som typiske eller karakteristiske. Bemærk dog at benævnelserne sjældent anvendes med definition eller konsekvent i lovgivning, bekendtgørelser og vejledninger hertil i Danmark.

HABITATNATURTYPERNE

I EU's fortolkningsmanual og den danske "habitatbeskrivelser", er habitatnaturtyperne beskrevet som plantesamfund, med en række *karakteristiske* arter, men beskrivelsen er også ofte suppleret med en specifik geomorfologi, hydrologi, jordbundskemi, vegetationsstruktur eller arealanvendelse for den enkelte type.

De karakteristiske arter er i begge dokumenter listet og markeret med kursiv for hver naturtype. *Karakteristiske* arter, er i denne sammenhæng defineret som arter, hvis tilstedeværelse viser, at et areal med meget stor sandsynlighed hører til den relevante naturtype, idet forskning i naturtyper har vist, at disse arter er snævre i deres forekomst, og altså kun eller især træffes i den naturtype, som de er karakteristisk art for.

I den danske "habitatbeskrivelser" er kun anført de *karakteristiske* arter, der forekommer i Danmark, mens man har suppleret beskrivelserne med andre artsgrupper mm., der kan bidrage til identifikationen af habitatnaturtyperne.

På spørgsmål om fortolkningerne og hvilke specifikke kriterier disse bygger på, svarer styrelsen:

Kravet til at inddrage variationsbredden i typebestemmelserne gør det vanskeligt at sætte meget specifikke kriterier for, hvorvidt et areal er omfattet eller ej. Det er vanskeligt, at få naturen til at passe i bestemte kasser/definitioner, hvorfor Styrelsen lægger stor vægt på den konkrete vurdering, der foretages af naturfaglige personer, indenfor den afgrænsning, som vi har foretaget."

Det anføres i "Habitatbeskrivelser", at: *"Der skelnes i nogle og beskrivelser skarpt mellem karakteristiske arter og andre grupper af arter fx indikatorarter, idet de karakteristiske arter også juridisk indtager en særstilling ved at være listet i EU's fortolkningsmanual."* Det anføres dog ikke, hvilken anvendelse den juridiske særstilling har.

Habitatbeskrivelserne er et nationalt fortolkningsbidrag. EU-habitatdirektiv er et minimumsdirektiv og, der anbefales i fortolkningsmanualen fleksible nationale fortolkninger. EU-

guidelinen rummer muligheder for national fortolkning f.eks. når *karakteristiske* arter kan være fraværende f.eks. af klimatiske årsager eller pga. kolonisations kredit og, at korresponderende lokale typer ikke skal udelukkes pga. disses fravær. Medlemsstaterne opfordres til at tillade en vis fleksibilitet i fortolkningen, hvor naturen kan være meget fragmenteret og påvirket (EU-guideline). En fleksibel fortolkning, kan således medvirke til, at danske korresponderende habitattyper ikke udelukkes på grund af manglende *karakteristiske* arter.

Det fremgår således også af den tekniske anvisning til kortlægning af habitatnaturtyper, at: *Habitatnaturtyperne skal ifølge EU's fortolkningsmanual tolkes så hele variationsbredden i naturtypen bliver inkluderet i kortlægningen* (Fredshavn, Ejrnæs, & Nygaard, 2017).

Miljøstyrelsen har endvidere i et brev SEGES anført at: *"Naturtyperne skal ifølge EU's fortolkningsmanual tolkes bredt i lyset af formålet med habitatdirektivet.*

Men betyder "en bred fortolkning" det samme som "en fleksibel fortolkning"?

Hvis EU-landene supplerer habitatfortolkningerne med nationale fortolkningsbidrag, som følge af regionale særkender, bliver resultatet en vis variationsbredde i habitattypefortolkningen på europæisk skala, der afspejler naturlige geografiske og klimatiske mm. forskelle.

Hvis man i stedet udvider fortolkningsbredden nationalt og derved inkluderer flere beslægtede typer og forarmede arealer, selvom typen reelt er naturligt forekommende i den snævre fortolkning, får man både en variationsbredde på europæisk skala og på national skala og således en større foreningsmængde.

Dette rejser det nogle spørgsmål:

- Hvornår er floraen på et areal, så forskellig fra de beskyttelseskrævende habitatnaturtypers plantesamfund, at de reelt ikke bidrager til bevarelsen af den sjældne, truede og karakteristiske natur i EU?
- Hvilke vurderingskriterier skal ligge til grund for vurderingen af bevaringsstatus for en bredt defineret habitatnaturtype?

En bred national fortolkning muliggør kortlægning, prioritering, beskyttelse og forvaltning af en bredere variation af naturarealer, der kan bidrage til målopfyldelse for habitattypen, idet areal og udbredelse af typen indgår i vurderingskriterierne.

Men kriterier for areal og udbredelse er ikke i fuldt omfang uafhængige af naturtypedefinitionen, idet referencen til dels baserer sig på kendte/kortlagte forekomster.

GUNSTIG BEVARINGSSTATUS

Kravene til, hvornår en naturtype opfylder kriterierne for gunstig bevaringsstatus er også afhængig af habitattypenes tilstand og prognoser for deres udvikling. Det rejser en væsentlig bekymring for om brede fortolkninger, medfører et meget stort indsatskrav. Med meget skrappe kriterier for evaluering af bevaringsstatus, nytter det nemlig ikke meget at leve op til areal- og udbredelseskra, hvis det er umuligt at opnå god/høj økologisk tilstand for den pågældende

habitattype. Eksempelvis, hvis en væsentlig del af det kortlagte areal er i en meget forarmet tilstand. Bevaringsstatus vurderes nemlig ugunstig, hvis bare en af parametrene i vurderingen er utilfredsstillende, "one out - all out" tilgang,

Vurderingen af bevaringsstatus og prognose sker på to niveauer, dels nationalt og i EU. Den nationale bidrager til den samlede EU-evaluering. Nationalstaterne har stor fleksibilitet i at udvælge nationale kriterier (struktur- og funktionsindikatorer samt typiske arter).

Kriterierne for gunstig bevaringsstatus er:

En naturtypes bevaringsstatus anses for 'gunstig', når:

- "det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse", og
- "den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dens opretholdelse på lang sigt, er tilstede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid",
- "bevaringsstatus for de arter, der er typiske for den pågældende naturtype, er gunstig"

Ordet "typisk" er markeret fordi der i den danske oversættelse af direktivet står karakteristiske, mens der i den engelske står "typical", og der er en vis forskel i betydningen af de to ord. De "karakteristiske" arter er, som nævnt ovenfor, gode til en sikker indikation af naturtypens tilstedeværelse og indgår på tværs af medlemsstaterne i beskrivelserne af habitatnaturtyperne.

De typiske arter, er arter medlemsstaterne selv har frihed identificerer for de enkelte naturtyper under hensyntagen til den naturlige variationsbredde af naturtyperne i EU og lokale særkender. Det anbefales, at typiske arter, er arter der er gode indikatorer for god habitatkvalitet, arter, som kun findes i habitattypen eller som forekommer bredt over habitattypens udbredelsesområde. Typiske arter skal være følsomme over for ændringer i habitattypens betingelser. Karakteristisk arter kan anvendes som typiske arter, hvis de lever op til disse kriterier, se mere i EU's [Artikel 17 af rapporteringsguide](#). Der er således ikke

sammenfald med "karakteristiske" arter i habitatbeskrivelserne og karakteristiske arter i beskrivelserne af kriterier for gunstig bevaringsstatus i dansk oversættelse.

I Danmark har vi **ikke** identificeret typiske arter for habitattyperne til anvendelse i vurdering af bevaringsstatus, (eller til at styrke sikkerheden i kortlægningen). Der er udviklet et nationalt naturtilstandsvurderingssystem, der kan anvendes til vurdering af naturtilstand (økologisk tilstand), baseret på sturkturer og arter, for habitatnaturtyperne.

Hidtil har vi i Danmark dog kun udvalgt og anvendt struktur og funktionsindikatorer for vurdering af bevaringsstatus. Udvalgelse og anvendelse af indikatorer er pt. proces. Hvilke indikatorer, der i er fornuftige at anvende i vurderingen af bevaringsstatus, afhænger af definitionerne af naturtyperne samt af bredden af definitionerne.

De indikatorer, der udvælges, skal være følsomme nok til at synliggøre naturtilstanden og kunne reagere på uønskede ændringer i tilstanden på kort og langt sigt. Dette taler for snævre intervaller i indiceringen af indikatorerne på skaler, der skal illustrere om arealet er i en dårlig,

ringe, moderat, god eller høj naturtilstand. Omvendt må indiceringen af indikatorerne ikke være så snævre, at de ikke kan rumme den variationsbredde naturtypen er defineret ved.

Det samme er gældende for valget af kriterier for vurderingen af prognoser for stabilitet mm. herunder tålegrænser for kvælstofbelastning.

Indsatskravet for at opnå gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtyperne er meget stort. Derfor er det nødvendigt, at beskyttelsen er målrettet og omkostningseffektiv. Det er væsentligt, at vurderinger af bevaringsstatus og prognoser samt fortolkninger og kortlægninger af typerne er gensidigt afstemt.

Det vil f.eks. være vanskeligt at definere et fornuftigt interval for næringsbelastning (Ellenberg N/R-ratio), der kan synliggøre om naturtypen hængesæk er næringsbelastet, når man vælger at inkludere en næringsrig variant, se figur 3.

PROGNOSER OG TÅLEGRÆNSER

Tålegrænser anvendes i prognoser for naturens langsigtede udvikling. Miljøstyrelsen har med udgangspunkt i internationalt anbefalede tålegrænse for naturen sammenfattet lister over, hvilke habitattyper, der er ammoniakfølsomme, [se mere](#).

Tålegrænsen kan defineres ved:

"Den belastning med et eller flere forurenende stoffer under hvilken væsentlige skadelige effekter på udvalgte følsomme elementer af natur og miljø ikke vil forekomme, vurderet med den nuværende viden"

I Danmark har vi traditionelt, anvendt internationale anbefalede kvælstof-tålegrænser for habitatnaturtyperne i Danmark. I andre lande har man tilpasset tålegrænserne efter lokale forhold, forekomsten af særlige arter, forvaltningsindsats osv. ([WORKSHOP 27th November 2017](#)

Ammonia regulation of livestock installations with focus on Natura 2000 sites in Germany, The Netherlands and Denmark).

For landbrugserhvervet er det af stor betydning, hvilke tålegrænser, der anvendes ved vurderinger af prognoser for naturen. Tålegrænserne og vurdering af overskridelser af disse, danner grundlag for den meget restriktive specifikke ammoniakregulering af husdyrbrug, se Landbrugsinfo-artiklerne [Kategori 1-natur og miljøgodkendelse af husdyrbrug](#) og [Naturtilstand og ammoniakregulering af husdyrbrug](#). Hvis tålegrænserne ikke er afstemt forekomster af naturligt næringsrige varianter af habitatnaturtyper, er der en risiko for at der stilles uproportionelle krav til husdyrbrugen ammoniakudledning.

NATURTYPEN HÆNGESÆK I DANMARK

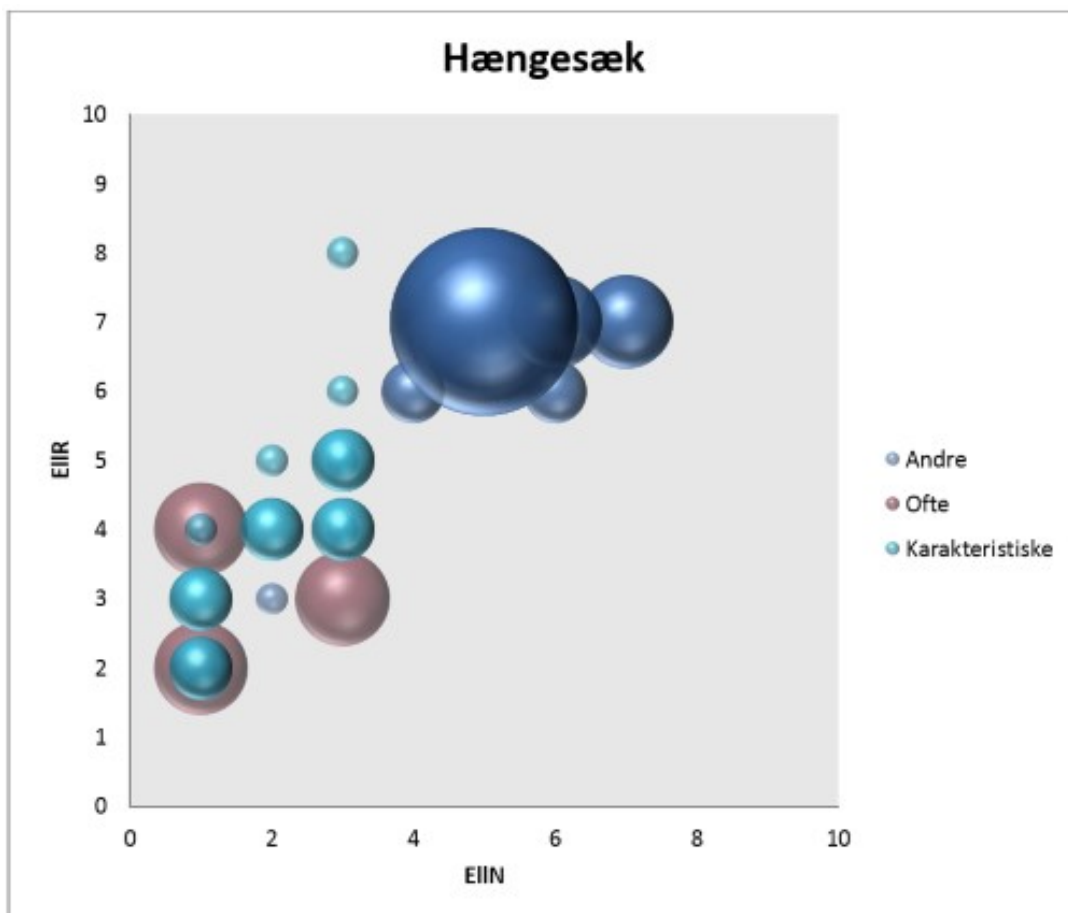
Vi har ikke foretaget en systematisk gennemgang af naturtypebeskrivelserne, men naturtypen hængesæk er formentlig den naturtype med den bredeste nationale fortolkning. Typen er ikke

så udbredt og udgør kun 606 ha indenfor natura 2000-områderne. For naturtypen har man i Danmark inkluderet en mere næringsrig variant.

Årsagen er ikke helt entydigt fremlagt. Det anføres, at typen udspringer af en nordisk klassifikation, samt at dannelseshistorien har betydning for inkluderingen.

Artslisten rummer altså både *karakteristiske arter*, arter, der ofte forekommer i naturtypen i Danmark samt andre arter fra den mere næringsrige variant, hvori det tillige anføres, at der sjældent forekommer *karakteristiske arter*.

Nedenfor har vi på simpel vis forsøgt at illustrere, hvordan arterne fra den næringsrige variant adskiller sig fra de *karakteristiske* arter.

Figur 3. Fordeling af arterne fra Hængesæk i den danske beskrivelse i Ellenbergs N/R-ratio plan (arternes vækstbetingelses optima p arbitrære skalaer for forholdet mellem næringsstofniveau og reaktionstal). *karakteristiske* arter er markeret med lys blå, arter der ofte forekommer jf. dansk fortolkning i rød. Andre arter fra den næringsrige variant er blållilla. Boblen størrelse markerer, at der er flere arter med samme værdikombination.

Figuren viser, at de supplerende arter, "Andre" arter fra artslisten for den mere næringsrige variant rykker op og til højere i Ellenberg N/R planet. Det vil sige, at disse arter vokser mere optimalt under lidt andre betingelser end de *karakteristiske* arter. Måske ikke så overraskende,

når den danske fortolkning inddrager en mere næringsrig type. Men er disse typer af hængesæk af "fællesskabsbetydning", er det en naturtype, som er sjælden, truet eller karakteristisk for EU-landene?

EKSEMPEL VÅD HEDE OG OVERDREV

Andre naturtyper, der med tiden har fået en bredere fortolkning, er f.eks. naturtypen våde hede samt visse af overdrevstyperne. Det fremgår således af TERRESTRISKE NATURTYPER 2011

– UDVIKLING OG AREAL at:

Våd hede er, med et samlet areal på 7.200 ha, en af de almindelige lysåbne terrestriske naturtyper i Danmark, og foreløbige skøn viser, at mere end halvdelen af arealet findes inden for habitatområderne I 2004-2005 blev der kortlagt 419 ha med våd hede inden for habitatområderne i den atlantiske region. Ved den anden kortlægning i 2010-2011 blev der kortlagt hele 2.411 ha med naturtypen.

Ændringerne i det kortlagte areal med våd hede i den atlantiske region kan ikke tages som udtryk for en reel fremgang, men snarere en følge af de ændrede definitioner af naturtypen. Definitionen af våd hede (4010) er således ændret fra "dominans af dværgbuske" til "præget af dværgbuske og/ eller lave pors, ofte med et stort indslag af blåtop."

Det fremgår af teksten i nogle basisanalyser, at: "Ved den seneste kortlægning er der anvendt en noget bredere naturmæssig tolkning af naturtyperne end ved første kortlægning. Den arealmæssige vækst i de kortlagte overdrevsarealer afspejler derfor formentlig ikke en naturmæssig ændring, men udelukkende, at også de mere artsfattige andele af græslandsnaturen nu henføres til overdrevsnaturtyperne"

Samtidigt kan habitattypebeskrivelsen og den tilhørende nøgle også give anledning til en udvidende fortolkning.

Overdrev skal ifølge habitatbeskrivelser ikke kortlægges hvis de er "forarmede". *Arealer, som er forarmede grundet gødskning, sprøjtning eller omlægning medtages ikke, idet de omfattes af Corine type 38.1, som er karakteriseret ved alm. rajgræs, kamgræs, enårig og eng-rapgræs, rød svingel, hvidkløver, høstborst, bellis, lav og bidende ranunkel samt engkarse.*

For de sure overdrev står der dog også:

Arealet registreres dog som forarmet 6230, så længe der er karakteristiske arter/indikatorarter for 6230 til stede.

Begrebet forarmet er forklaret i "[Nøgle til identifikation af danske naturtyper på habitatdirektivet](#)"

Forarmet: Med forarmet menes vegetation, hvor de dominerende plantearter optræder som følge af tidligere udsåning, omlægning, dyrkning, sprøjtning og/eller indvandring og opformering som følge af gødskning. På tørre arealer vil der eksempelvis kunne være tale om gødningsprægede græsgange (præget af alm. rajgræs, kamgræs, enårig og engrapgræs, rød svingel, hvidkløver, høstborst, bellis, lav og bidende ranunkel samt engkarse), gødskede

græsmarker (præget af rajgræs, hundegræs, rød-svingel, enårig rapgræs, hvidkløver, grove mælkebøtter, fuglegræs, ager-tidsel, kruset skræppe og butbladet skræppe), næringsrige opgivne marker (præget af almindelig kvik, alm. rajgræs, agertidsel, vild kørvel, stor nælde, draphavre, gederams, lugtløs kamille, burre-snerre, arter af dueurt, arter af hanekro, mælkebøtter) eller tidlige successionsstadier på sandede brakmarker (præget af almindelig kvik, rødknæ, smalbladet vikke, grove mælkebøtter, alm. hvene, alm. røllike, håret høgeurt, alm. hønsetarm, kanadisk bakkestjerne, vårbrandbæger, spergel, rank evighedsblomst, liden museurt, snerle-pileurt, stedmoderblomst, hejrenæb, blød storkenæb og liden storkenæb). Lokalteter, som **på trods af et islæt af ovennævnte arter stadigvæk indeholder karakteristiske arter for naturtypen eller enkelte indikatorarter for en god naturtilstand (artstilstandsscore > 3, "stjernearter", "2-stjernearter")**, betragtes ikke som forarmede, men som **potentielt beskyttede** naturtyper i en dårlig naturtilstand. Indikatorarter for naturtilstand anvendes i **tilstandsvurderingssystemet** for de lysåbne naturtyper.

Det er ikke beskrevet, hvorledes "potentielt beskyttede" arealer forvaltes. Miljøstyrelsen har forklaret, at der sker en opfølgende kvalitetssikring af registreringerne, men ikke hvad der lægges til grund for denne kvalitetssikring. Miljøstyrelsen fremhæver gerne, at der er forholdsvis få arealer i de laveste tilstandsklasser, i tilstandsvurderingssystemet.

Arterne i tilstandsvurderingssystemet er ikke udvalgt med henblik på identifikation af naturtyper, men bevist udvalgt meget bredt for at give muligheden for at kunne vurdere tilstanden på alle under- og overgangs naturtyper. Det fremgår således af rapporten bag systemet, at:

"Naturtyper findes aldrig snævert afgrænset i virkeligheden, men fremstår oftest som glidende overgange, dels i forhold til de omkringliggende naturtyper og dels i forhold til en naturlig succession over tid. Til brug for identifikation af naturtyperne er der behov for artslistes, der er så snævre, at typerne kan afgrænses fra hinanden. Artslistes, der benyttes til beskrivelse af naturtilstanden, skal til gengæld være så brede, at naturtypen i dens forskellige udtryksformer og overgange også er dækket ind. Dette medfører et behov for også at medtage arter, der findes i andre beslægtede naturtyper, således at overgangssamfund ikke bliver nedvurderet."

Med integrationen af **tilstands**-indikatorarter og **tilstands**-stjernearter, udvides listen over arter, der kan bidrage til en kortlægning af naturtyperne **markant**, se nedenfor.

Kalkoverdrev 6210		
karakteristisk (DK og EU)	Supplerende indikatorarter og positivarter fra tilstandsvurderingssystemet (har kun angivet arter der foretrækker kalkholdige jorde (K/*/**))	Forarmet (bør ikke forekomme)
Rundbælg	Blåhat	alm. rajgræs
stivhåret kalkkarse	udspærret dværgbunke	alm. kamgræs
bakke-stilkaks	strand-engelskgræs	enårig rapgræs
stakløs hejre	græsbladet fladstjerne	eng rapgræs

nøgleblomstret klokke	mark frytle	Rød-svingel
vår-star	vellugtende gulaks	hvid-kløver
Bakketidsel	håret høgeurt	Høstborst
stor knopurt	femhannet hønsetarm	Bellis
dansk kambunke	alm. kamgræs	bidende ranunkel
stivhåret borst	liden klokke	lav ranunkel
segl-sneglebælg	bugtet kløver	Engkarse
Flueblomst	mark krageklo	
tyndakset gøgeurt	alm. kællingetand	
salep-gøgeurt	nikkende limurt	
stor gøgeurt	sand-løg	
bakke-gøgeurt	vild løg	
hulkravet kodriver	Markarve	
blodstillende bibernelle	alm. mælkeurt	
due-skabiose	bakke nellike	
opret hejre	alm. pimpernelle	
klit-limurt	mat potentil	
	knold-ranunkel	
alm. Indikerer typen (DK)	glat rottehale	
blågrøn star	knold rottehale	
alm. hundegræs	liden skjaller	
Enghavre	gul snerre	
dunet havre	kornet stenbræk	
hvid okseøje	bidende stenurt	
alm. brunelle	bakke-svingel	
lav tidsel	Tjærenellike	
dunet vejbred	muse-vikke	
vild hør	Voldtimian	
håret viol		
mark-bynke		

sølv-potentil		
Hjertegræs		
knoldet mjødurt		
alm. ene		
humle- sneglebælg		
bakke-jordbær		
blodrød- storkenæb		
alm. knopurt		
Merian		
bredbladet timian		
Hyppigt forekomst af (DK)		
alm. hvidtjørn		
engriflet hvidtjørn		
Slåen		
blågrøn rose		
æble-rose		
hunde-rose		
blød filt-rose		
kortstilket filt- rose		
Brombær		

Det er i øvrigt meget tankevækkende at Kamgræs både optræder på listen over arter, der indikerer at arealet er forarmet, og også er en "stjerneart".

For kalkoverdrevene gælder det endvidere at en forholdsvis stor andel vurderes tidligere at have været dyrket og gødsket.

Resultatet er således, at der med stor risiko inkluderes arealer i kortlægningen, der ikke har særlig stor lighed med habitatnaturtyperne beskrevet i EU's fortolkningsmanual.

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Kortlægningen af habitatnaturtyperne danner grundlag for forvaltningen af Natura 2000-

områderne og kan have stor betydning for lodsejere og erhvervsdrivende, særligt husdyrbrug i nærområdet. Kortlægning har også betydning for kvalitetsvurderinger, prognoser og indsatskravet for sikring af gunstig bevaringsstatus, der er målet for direktivets habitatnaturtyper.

Kortlægningen har således betydelig retsvirkning, og det er af stor betydning at nationale fortolkninger bygger på klare videnskabelige kriterier og suppleres med oplysninger om de langsigtede konsekvenser for indsatskravet, der kan følge af udvidede fortolkninger.

Eftersom plantesamfund, der i væsentlig grad danner grundlag for kortlægningen af habitattyperne er diffust afgrænsede, er det vanskeligt at sætte præcise grænser for, hvornår et areal er omfattet, henholdsvis ikke omfattet af definitionerne for en habitatnaturtype, særligt da de "ikke omfattede" plantesamfund ikke er velbeskrevne i Habitatbeskrivelser. Men det bør være muligt, at lade kvalitetssikringen af beskrivelserne og kortlagte arealer inkludere sammenligninger med uomfattede Corine plantesamfund, for at sikre en større statistisk sammenlignelighed. Det vides ikke om dette allerede sker.

Vores bekymring går på om man ved at have for brede fortolkninger, risikerer at få et meget stort indsatskrav og/eller en uproportionel regulering. Vi er tillige bekymrede for om der er tilstrækkelig bevågenhed på de udfordringer en bredere fortolkninger kan indebære?

Ved vurdering af gunstig bevaringsstatus anvendes begrebet "one out all out" princippet. Det nytter derfor ikke meget at leve op til arealkrav og udbredelseskrav, hvis det under alle omstændigheder er umuligt at opnå god/høj økologisk tilstand for den pågældende type.

I Danmark har vi traditionelt, anvendt internationale anbefalede kvælstof-tålegrænser for habitatnaturtyperne i Danmark, selvom vi har nationale fortolkninger af habitatnaturtyperne og ikke, som andre lande har identificeret typiske arter, der ville kunne styrke både kortlægningen og vurderingerne.

Hvis man inkluderer mere forarmede arealer, som for overdrev eller næringsrige varianter af naturtyper, som for hængesæk, kan man ikke have samme forventninger til artsdiversitet eller næringsfattighed ved evaluering af bevaringstilstand, og heller ikke anvende samme anbefalinger for tålegrænser, som grundlag for regulering. Det vil være ude af proportioner.

Det må stærkt anbefales, at det sikres, at der er en meget skarp sammenhæng mellem, hvad der lægges til grund for habitattyperegistreringerne, og hvordan tilstanden og prognosen vurderes og arealerne forvaltes. Ellers bliver opgaven med sikring af målene for naturen helt umulig og det bliver meget, meget vanskeligt at drive landbrug i Danmark.